

ДИНАМІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КАПІЛЯРНИХ ХВИЛЬ НА АНІЗОТРОПНИХ ПОВЕРХНЯХ

Григорчук Андрій Михайлович
учень 10 класу

Політехнічного ліцею НТУУ «КПІ» м. Києва
Солом'янський р-н

Наукові керівники:

Мініцький Анатолій В'ячеславович, проф., доктор т.н., заст. директора ННІМЗ ім. С.О. Патона

КПІ ім. Ігоря Сікорського

Козленко Олег

Володимирович, завідуючий УНКЛКТ ФМФ

КПІ імені Ігоря Сікорського

Педагогічний керівник:

Співак Оксана Анатоліївна, вчитель вищої категорії, вчитель-методист фізики Політехнічного

ліцею НТУУ «КПІ» м. Києва.

Київське територіальне відділення МАН

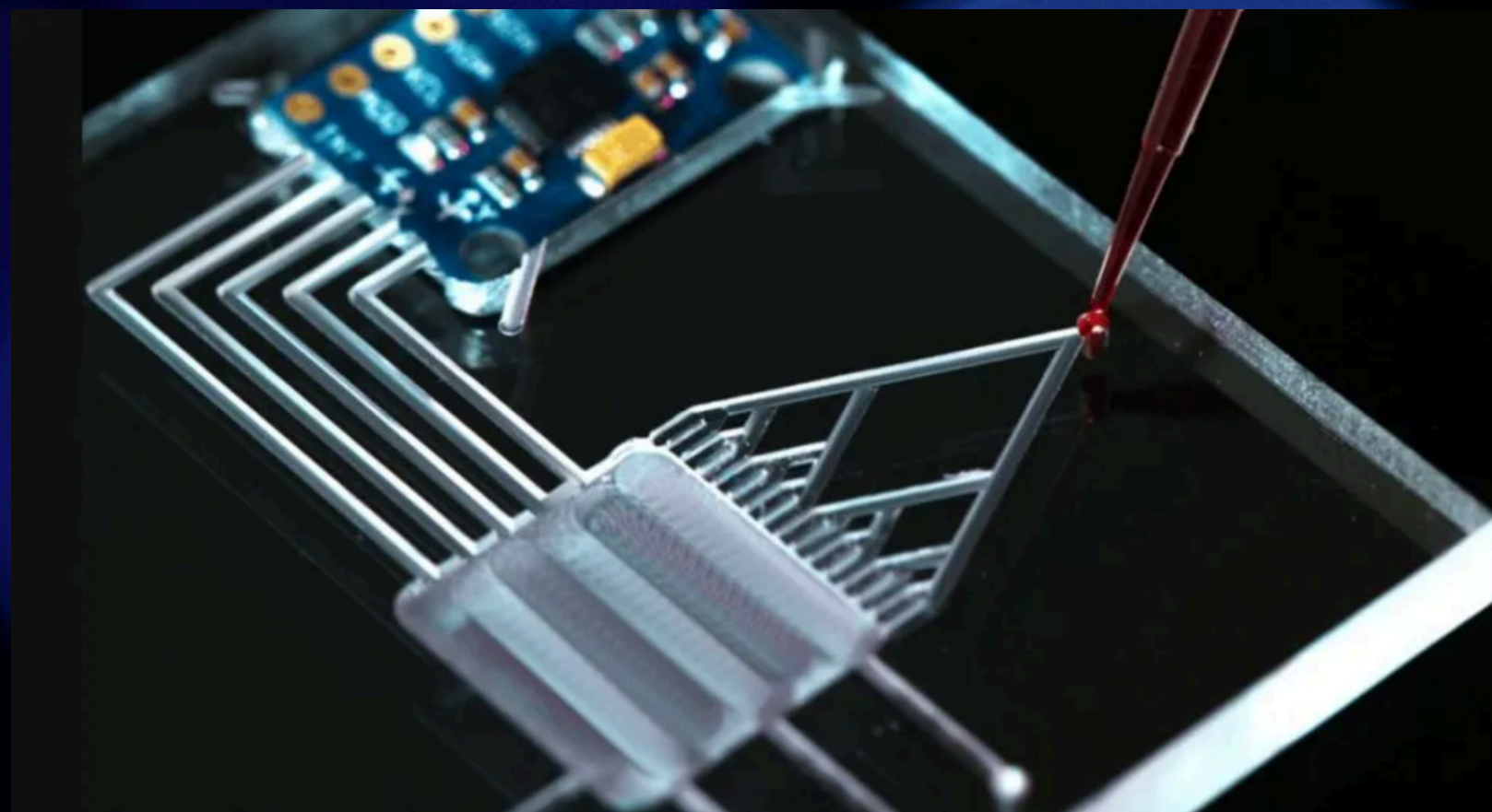
Актуальність та об'єкт дослідження

Об'єкт: Процеси поширення хвиль у тонких шарах рідини на модифікованих поверхнях.

Предмет: Вплив орієнтованої мікроструктури твердої підкладки на дисперсію та демпінг хвиль.

Актуальність: Використання текстурованих поверхонь дозволяє маніпулювати параметрами хвиль без складних зовнішніх енергетичних впливів.

Проблема: Традиційні ізотропні поверхні не дозволяють здійснювати спрямований демпінг хвиль.

Система типу «Лабораторія-на-чипі» як приклад системи спрямованого транспорту мас у мікрофлюїдиці

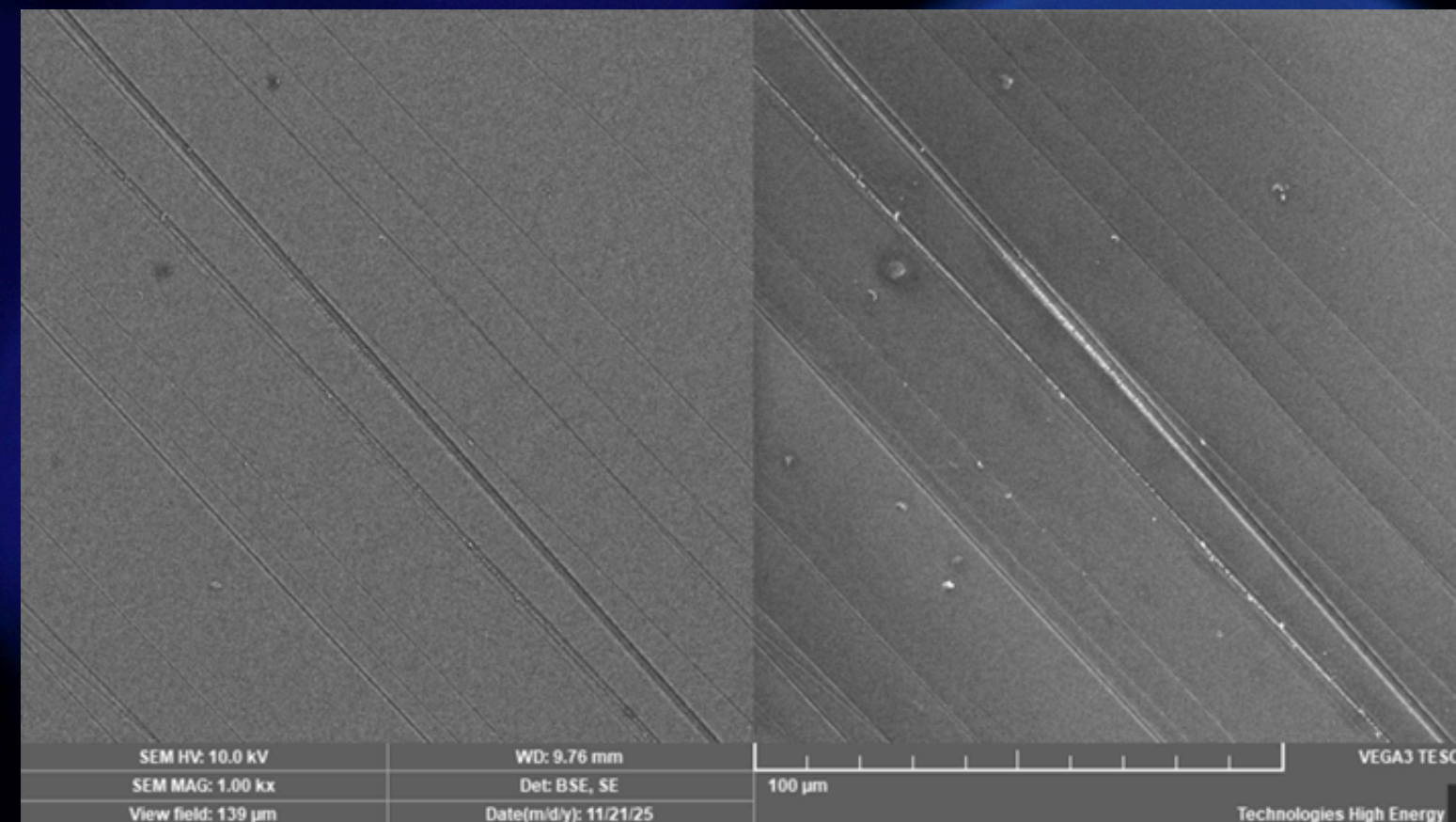
Мета та завдання

Мета:

- Встановлення закономірностей впливу анізотропного мікрорельєфу підкладки на динаміку капілярних хвиль.
- Побудувати теоретичну модель поширення хвиль на мікроструктурах.
- Розробити експериментальну установку.
- Виготовити підкладки з різними кутами орієнтації мікроканалів (0° , 30° , 45° , 60° , 80°).
- Визначити дисперсійні криві та коефіцієнти демпінгу.

Методика підготовки зразків

- Матеріал підкладок: Тонке листове скло (товщина 1 мм), що забезпечує необхідну жорсткість та оптичну прозорість для спостереження у відбитому світлі.
- Метод структурування: Нанесення односпрямованих мікроканалок шляхом абразивного оброблення (шліфувальний папір зернистістю P1200). Це дозволило отримати структуру з середнім кроком каналок, порівняним із мікрометричним масштабом.
- Контроль орієнтації: Виготовлено 5 серій зразків, де кут нахилу каналок до осі збудження хвиль становив 0° , 30° , 45° , 60° та 80° .
- Підготовка поверхні: Троетапне очищення (видалення шламів, знежирення спиртовим розчином, сушіння), що є критичним для формування стабільного повітряного прошарку (пластрону) у стані Кассі—Бакстера.

Зображення зразку скла зроблене за допомогою РЕМ

Експериментальна установка

- Збудження: Генератор сигналів ГЗ-118 та п'єзоелектричний дисковий перетворювач діаметром 27 мм.
- Фіксація: П'єзодиск кріпився до скла каніфолю для уникнення втрат енергії.
- Спостереження: Мікроскоп iScore з кососпрямованим освітленням. Такий метод освітлення створює тіні на гребенях хвиль, що робить їх контрастними для цифрової обробки.
- Параметри середовища: Використання дистильованої води для уникнення впливу поверхнево-активних домішок.
- Аналіз: Програмне середовище Tracker

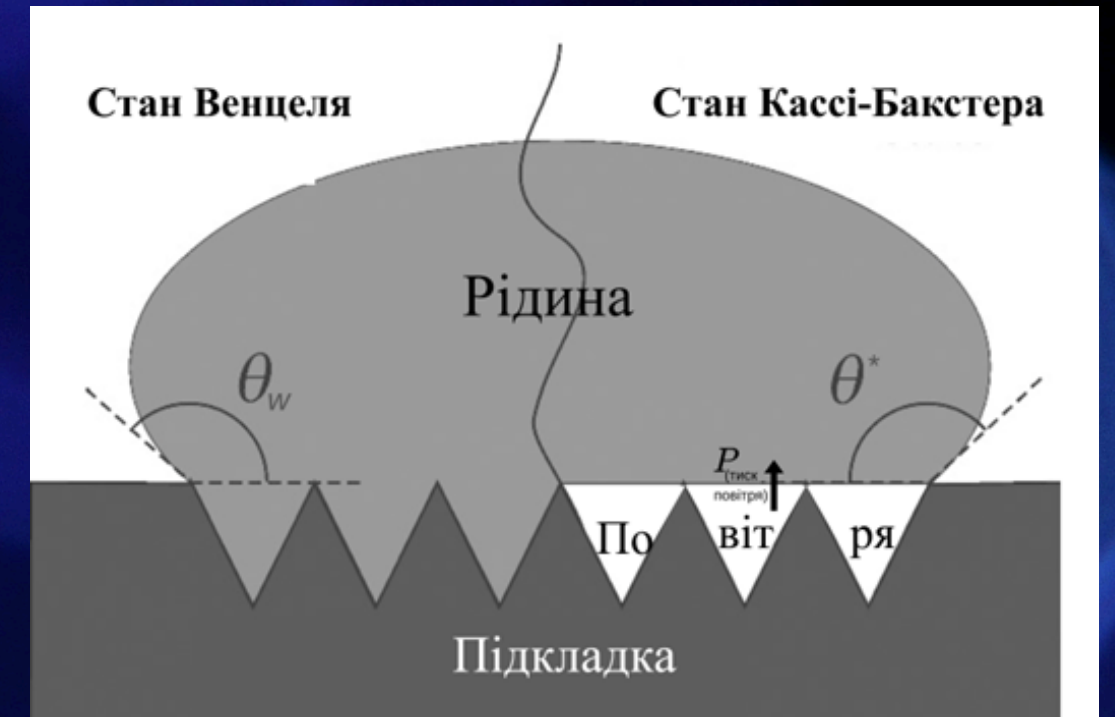
дослідження
капілярних хвиль
на
експериментальній
установці

Теоретичні основи

Граничні умови: Замість класичної умови прилипання розглядається модель з ефективним ковзанням.

Вплив мікроструктури: Наявність мікроканалов створює анізотропний опір. Вздовж каналов рідина ковзає легше, ніж поперек, через защемлені повітряні кишени (стан Кассі-Бакстера).

Фізична модель: Анізотропія описується тензором b , що змінює локальну в'язкість та швидкість дисипації енергії хвилі.

Порівняння станів змочування текстурованої підкладки

$$\underline{v}_t \Big|_{\text{межа}} = b \left(\frac{\partial v_t}{\partial n} \right) \Big|_{\text{межа}}$$

Умова ефективного ковзання Нав'є

$$b = \begin{pmatrix} b_{\parallel} & 0 \\ 0 & b_{\perp} \end{pmatrix}$$

$b_{\parallel}$ — довжина ковзання в напрямку вздовж мікроканалов
 $b_{\perp}$ — довжина ковзання в напрямку, перпендикулярному до каналов

Аналіз результатів: Дисперсія

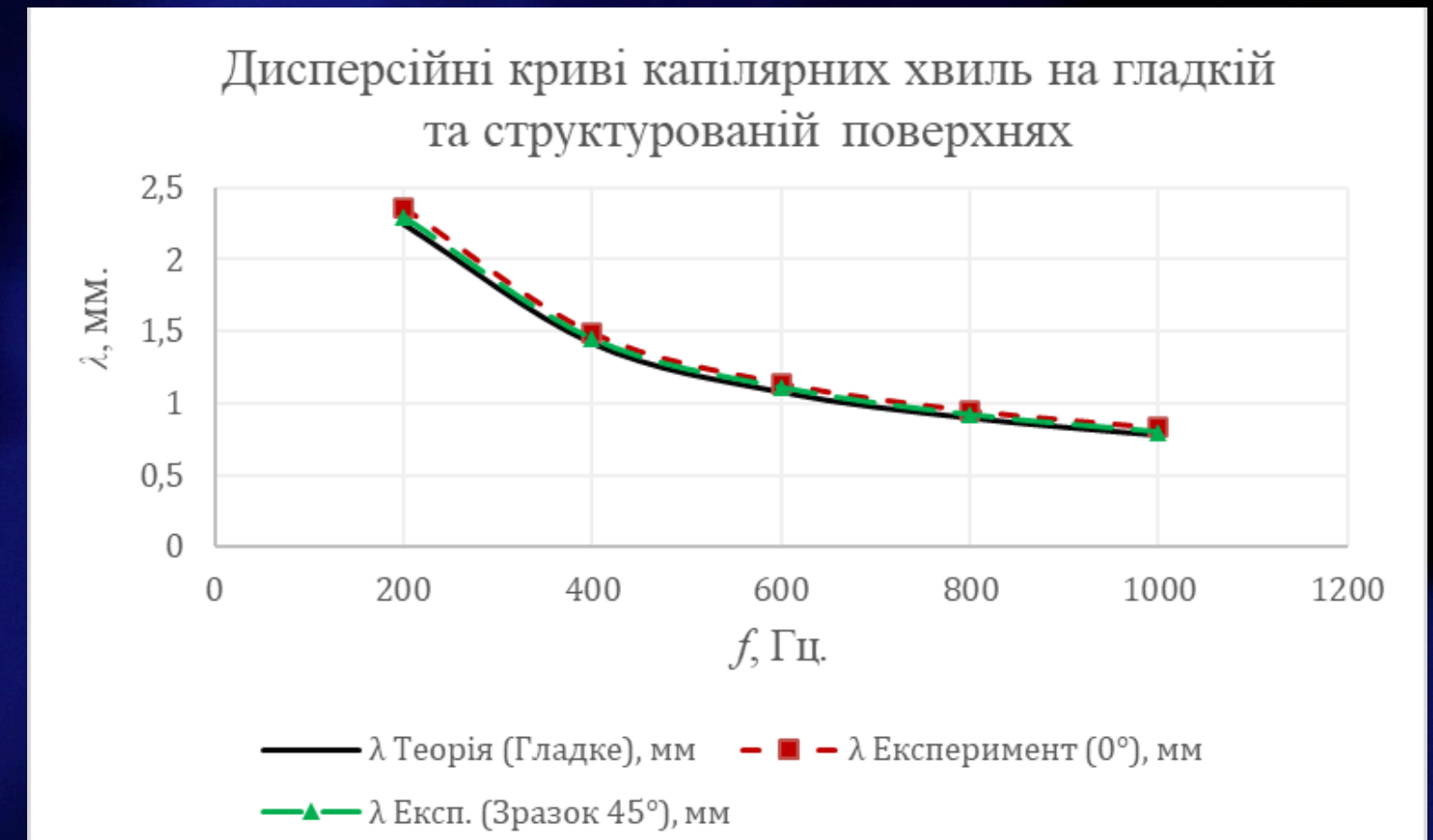
Методика: Визначення довжини хвилі λ через трекінг хвильового фронту в ПЗ Tracker.

Результат: Побудовано графік залежності частоти від хвильового числа (ω від k). Експериментальні точки для тонких плівок корелюють із теоретичною

кривою

$$\omega \approx \sqrt{\frac{\sigma h}{\rho}} k^2$$

Виявлена закономірність: При зміні орієнтації підкладки спостерігається зсув фазової швидкості, що свідчить про зміну ефективної глибини або жорсткості поверхні.

Дисперсійні криві капілярних хвиль на поверхні води

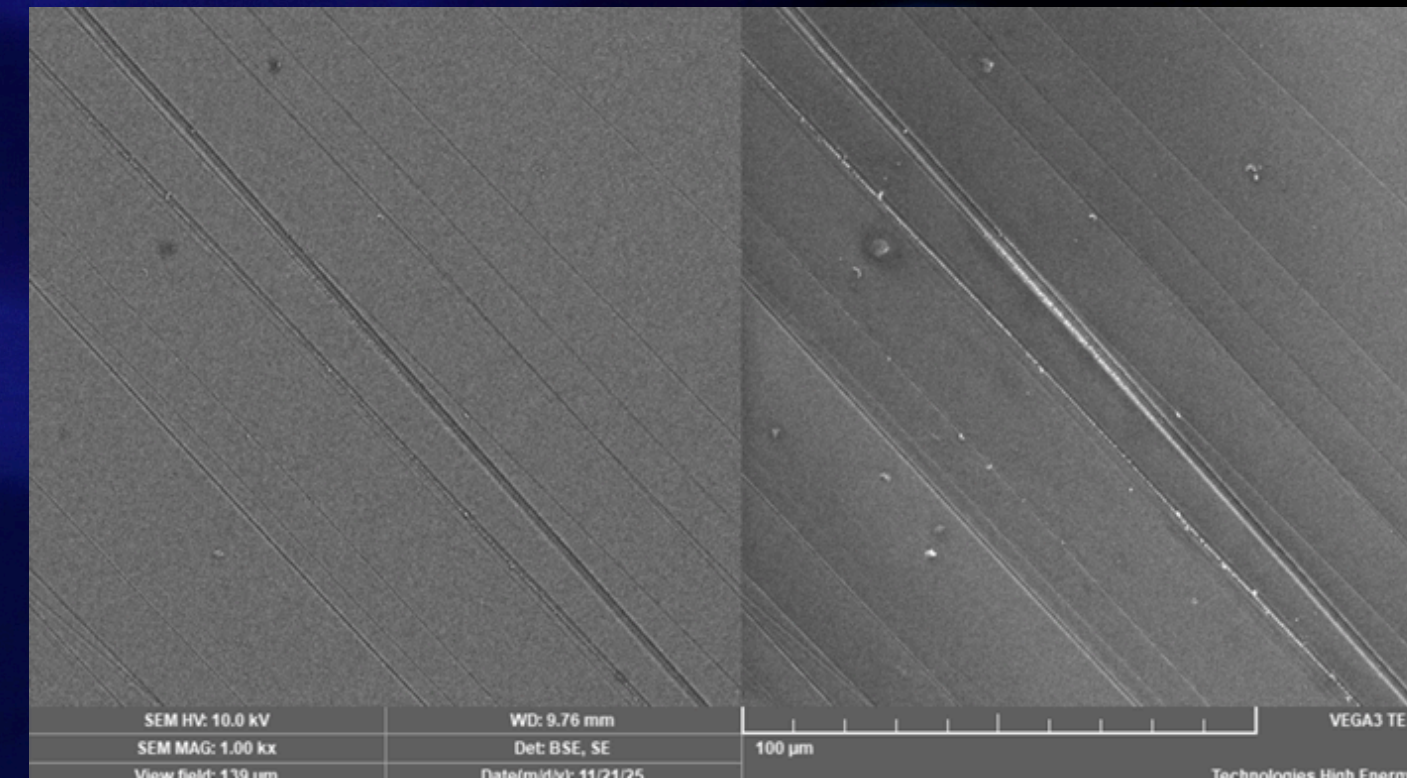
Частота f , Гц	λ Теорія (Гладке), мм	λ Експ. (Зразок 0°), мм	λ Експ. (Зразок 45°), мм
200	2.25	2.36	2.3
400	1.42	1.49	1.45
600	1.08	1.14	1.11
800	0.9	0.95	0.92
1000	0.78	0.83	0.8

Залежність довжини капілярної хвилі від частоти

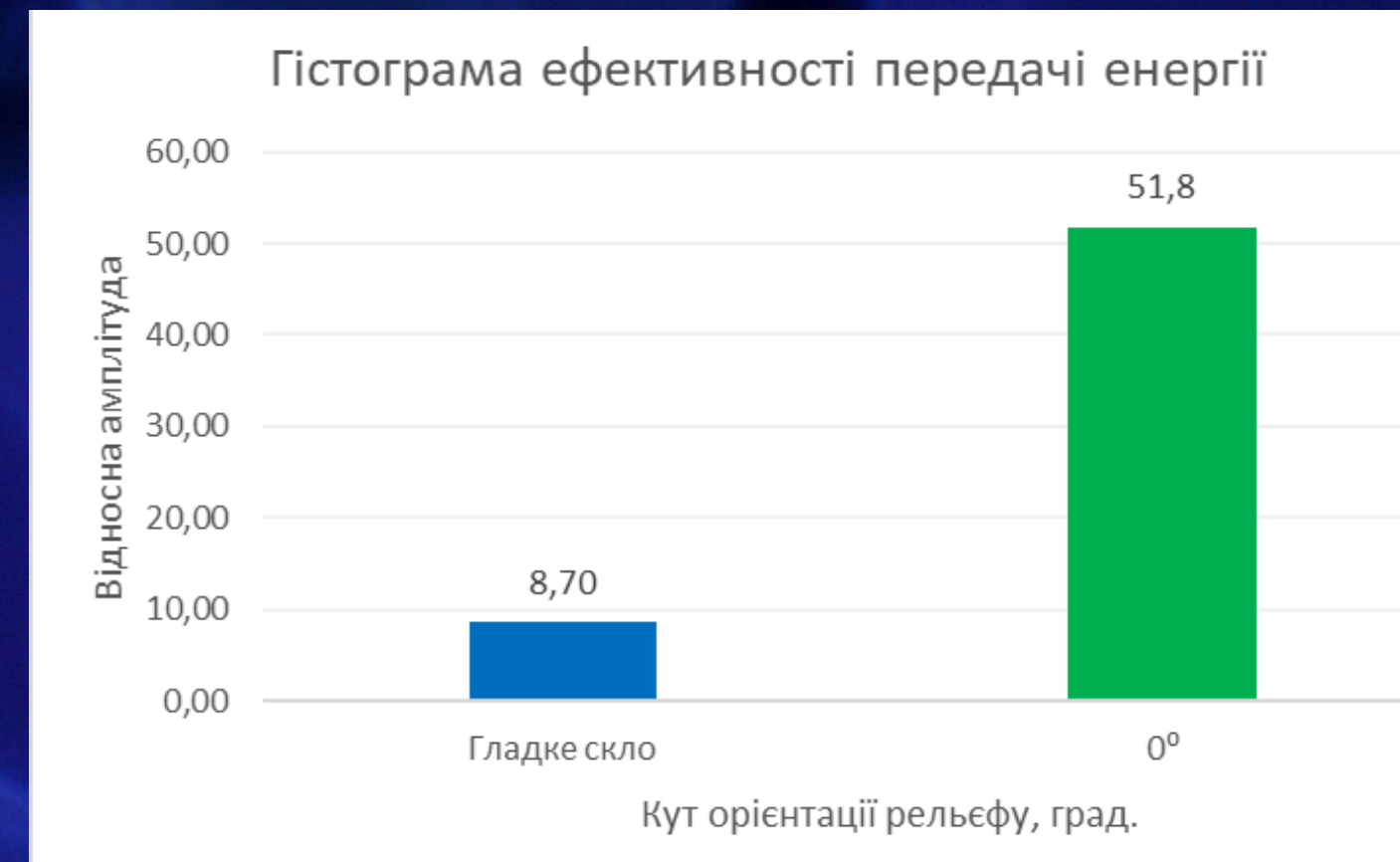
Демпінг та анізотропія

Виявлено ефект "хвилеводу" (кут 0°)

- Фізичний механізм: Поздовжня орієнтація насічок мінімізує поперечне розсіювання енергії.
- Кількісний показник: Спостерігається 6-кратне підсилення амплітуди порівняно з неструктурованою поверхнею.
- Енергоефективність: Режим «хвилеводу» зберігає 80% енергії КОЛИВАНЬ.

Мікроструктура поверхні підкладки

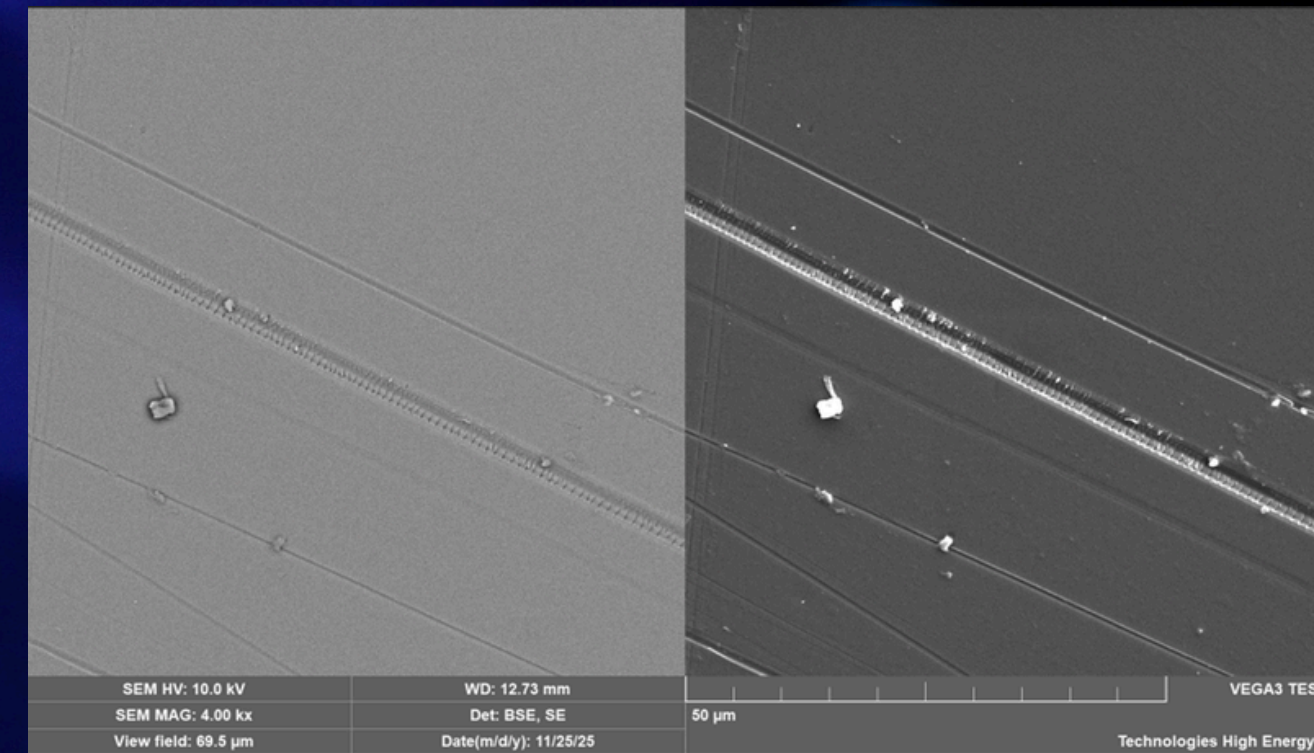

Порівняння ефективності передачі енергії для гладкого скла та кута 0°

Демпінг та анізотропія

Виявлено ефект «бар'єра» (80°)

- Фізичний механізм: Поперечне розташування мікробар'єрів створює високий гідродинамічний опір.
- Дисипація енергії: Втрата амплітуди становить 85% за рахунок інтенсивного в'язкого тертя на межі фаз.
- Функціональне призначення: Пасивне придушення механічних шумів та ізоляція сенсорних зон від вібрацій.

Мікроструктура поверхні підкладки

Порівняння ефективності передачі енергії для гладкого скла та кута 80°

Наукова новизна та практичне значення

- Новизна: Вперше для обраного масштабу структур показано кутову залежність швидкості поширення та демпінгу.
- Реалізовано підхід до створення рідинних хвильових метаматеріалів.
- Практика: Створення анізотропних сенсорних платформ та систем спрямованого транспорту мас у мікрофлюїдиці.

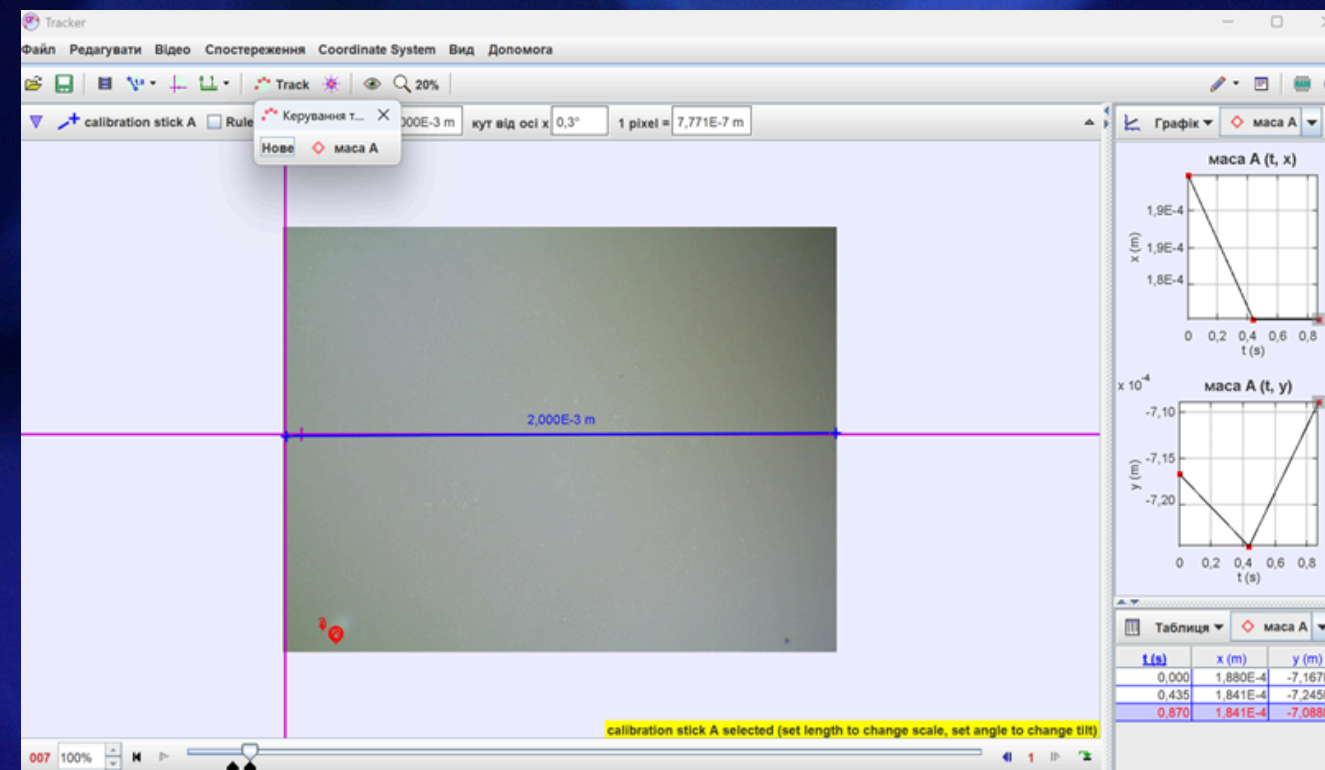
Висновки та особистий внесок

Основні результати:

- Експериментально підтверджено анізотропний характер поширення капілярних хвиль на текстурованих поверхнях.
- Виявлено, що зміна орієнтації мікроканалок від 0° до 80° дозволяє дискретно регулювати декремент загасання хвиль, реалізуючи ефект «капілярного фільтра».
- Доведено, що стан гетерогенного змочування (пластрон) у 6 разів знижує дисипацію енергії порівняно з ізотропними підкладками.

Особистий внесок автора:

- Проведено аналіз наукових праць
- Власноруч виготовлено 5 серій анізотропних підкладок з різною геометрією рельєфу.
- Зібрано вимірювальний стенд на базі мікроскопа iScore та п'єзоактуатора.
- Здійснено обробку відеозаписів у ПЗ Tracker, проведено розрахунок похибок вимірювань

Верифікація профілю хвилі та фіксація локальних амплітуд у програмному середовищі Tracker.

Джерела

1. Анізотропія змочування структурованих поверхонь: моногр. / за ред. М.В. Головка; НАН України, Ін-т фізики конденс. систем. Львів: ІФКС, 2017. 210 с.
2. Богданов О.В., Кузнецов Ю.М. Мікроструктурування поверхонь для керування капілярними потоками. Фізика і хімія твердого тіла. 2018. Т. 19, № 3. С. 245–252.
3. Герасименко О.В. Динаміка капілярних хвиль у тонких шарах рідини на текстурованих підкладках: дис. ... канд. фіз.-мат. наук: 01.04.14 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2021. 192 с.
4. Деген П.Ж., Кере Ф., Клан К. Капиллярные явления: хрупкие объекты / пер. с франц. А.С. Кузнецова. Москва: Физматлит, 2014. 256 с.
5. Кравченко О.М. Космофізика – нова методологія. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Гуманітарні науки. 2014. Вип. 203(1). С. 94–101.
6. Ландау Л.Д., Ліфшиць Є.М. Гідродинаміка. Теоретична фізика. В 10 т. Т. 6. Київ: Стилос, 2012. 736 с.
7. Проблеми матеріалознавства та інженерії поверхні: тези конференції MSSE2019. Конференція молодих науковців з матеріалознавства та інженерії поверхні, 25-27 вересня 2019 р. / відп. ред. В.Р. Скальський; НАН України, Фіз.-мех. ін-т ім. Г.В. Карпенка. Львів: Бона, 2019. 206 с.
8. Сидоренко С.В., Петренко О.М., Ткаченко В.І. Анізотропія розсіювання енергії поверхневих хвиль на періодичних наноструктурах. Журнал нано- та електронної фізики. 2020. Т. 12, № 4. С. 04012-1–04012-5.
9. Ткаченко В.І., Вовк Р.В. Капілярні явища та методи мікрофлюїдики: навч. посіб. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2019. 144 с.
10. Юнг Т., Лаплас П. Класична теорія капілярності: зб. наук. праць / упоряд. О.О. Уварова. Харків: Право, 2018. 128 с.